

Beleid Sociale veiligheid

Kindcentrum Het Mozaïek

Mei 2023

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 Aanleiding voor dit beleid.....	3
1.2 Het doel van dit beleid.....	3
2. Onze blik op pesten	4
2.1 Algemeen.....	4
2.2 Pesten en plagen.....	4
3. Preventief beleid	6
3.1 In de klas.....	6
3.2 Team.....	6
3.3 Commissie schoolklimaat en veiligheid.....	7
3.4 Oudergesprekken.....	7
4. Monitoring	8
5. Tijdsplan	9
6. Stappenplan bij ongewenst gedrag	10
6.1 Wat gebeurt er wanneer een kind ongewenst gedrag vertoont?.....	10
6.2 Als bovenstaande aanpak onvoldoende uitwerking heeft.....	10
6.3 Schorsen en/of verwijderen.....	11
7. Bijlagen	
7.1 Voorbeeld van OEPS formulier	
7.2 Voorbeeld van OEPS gele kaart	
7.3 Voorbeeld van OEPS rode kaart	

1. Inleiding

1.1 Aanleiding voor dit beleid

Met de invoering van de wet Sociale Veiligheid op School (aug. 2015) hebben scholen een inspanningsverplichting gekregen om een sociaal veilige schoolomgeving te realiseren. Alle scholen hadden al wel een pestprotocol, maar deze wet is in het leven geroepen omdat het hebben van een protocol alleen niet afdoende is. Wij onderschrijven dit. We vinden het heel belangrijk om een actief veiligheidsbeleid te voeren ter preventie van pesten. Echter weten wij ook dat pesten helaas op elk Kindcentrum voorkomt, ook bij ons. Daarom investeren wij in de deskundigheid en betrokkenheid van ons team, de leerlingen en de ouders/verzorgers ten behoeve van het creëren van een veilige en positieve sfeer binnen ons Kindcentrum en daarnaast om het pesten te kunnen signaleren en serieus aan te pakken.

Onze definitie van sociale veiligheid is als volgt:

Een Kindcentrum is sociaal veilig als kinderen, ouders en medewerkers zichzelf kunnen zijn, niet bang zijn en zich veilig voelen. Dat betekent dat ieder zich 'vrij' voelt en er een positieve en veilige sfeer is binnen het Kindcentrum. Een sociaal veilig Kindcentrum voorkomt en treedt op tegen pesten, uitschelden, discriminatie en geweld.

1.2 Het doel van dit beleid

Alle leerlingen horen zich veilig te voelen tijdens hun basisschoolperiode op onze school, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Mocht hun veiligheid toch in het gedrang komen, dan voelen zij zich gehoord en serieus genomen.

Voorwaarden om ons doel te bereiken:

- Afspraken zichtbaar maken waardoor teamleden, leerlingen en ouders/verzorgers elkaar kunnen aanspreken op deze afspraken als er zich ongewenste situaties voordoen
- School monitort de sociale veiligheid **2x per jaar**.
- Dit beleid wordt elke 2 jaar geëvalueerd en waar nodig aangepast
- Pesten wordt als probleem gezien door alle betrokken partijen: leerlingen, teamleden en de ouders/verzorgers (hierna genoemd: ouders).
- Wij zien pesten als een groepsprobleem waarbij we uitgaan van verschillende rollen: gepeste leerlingen, pesters, meelopers, aanmoedigers, helpers, buitenstaanders en omstanders.
- Teamleden herkennen de signalen van pesten en nemen, als pesten optreedt, duidelijk stelling hiertegen.
- Wanneer pesten ondanks preventie toch de kop op steekt, beschikt de school over een pestprotocol waarin duidelijke stappen staan die dan gevolgd worden.
- Voor ouders en leerlingen is er een aanspreekpunt met betrekking tot pesten. Op ons Kindcentrum is dat de anti-pestcoördinator Romy Burger

2. Onze blik op pesten

2.1 Algemeen

Door een respectvolle positieve houding onderling, hopen wij dat kinderen met veel plezier naar Kindcentrum komen. Wij realiseren ons dat een beleid op papier t.a.v. pesten niet voldoende is om een einde te maken aan pestgedrag. Wij laten daarom dit onderwerp regelmatig aan de orde komen, zodat het ook preventief kan werken. In de praktijk betekent dit dat wij in alle groepen van onze school bezig zijn met het onderdeel **respect**. Op gezette tijden wordt hier door de groepsleerkracht aandacht aan besteed. Zo komen regelmatig onderwerpen als: veiligheid, pesten, omgaan met elkaar, aanpak van ruzies aan de orde. We hanteren hierbij verschillende werkvormen, bijvoorbeeld kringgesprek, rollenspel, groepsopdrachten.

Goed om te weten:

- Wij zien pesten als een probleem van alle direct betrokken partijen: kinderen (gepeste kinderen, de kinderen die pesten, meelopers en de zwijgende groep), leerkrachten en ouders.
- Als pesten zich voordoet, is het belangrijk dat de leerkrachten (in samenwerking met de ouders) signaleren en duidelijk stelling nemen.
- Elke Kindcentrum heeft een vertrouwenspersoon. Op Het Mozaïek is dit Romy Burger. Zij helpt het kind, de ouder of de leerkracht de weg te vinden hoe om te gaan met de situatie. "De weg" in ons Kindcentrum loopt via de groepsleerkracht naar de intern begeleider en/of de directie.

2.2 Pesten en plagen

Het is belangrijk dat iedereen het verschil weet tussen pesten en plagen. Bij pesten is een daad van het opzettelijk kwetsen van een zwakkere tegenstander door woorden of acties. Plagen is leuk, vriendelijk en speels. Pesten is agressief, opzettelijk en vaak fysiek. Plagen houdt in dat je leuke streken speelt en grappige namen noemt, gebeurt op basis van gelijkheid en respect. Plagen mag! Het is goed voor de sociaal emotionele ontwikkeling en stimuleert het relativiseringsvermogen.

Bij pesten ligt dit dus anders. Dan is er sprake van machtsongelijkheid en wordt de pester winnaar en het gepeste kind verliezer. Pesten is het afreageren van agressie of eigen onvermogen op een ander in de groep, de zogenaamde zondebok.

Pesten gebeurt telkens opnieuw tegen dezelfde persoon (stelselmatig), plagen gebeurt af en toe en tussen verschillende personen.

Om het pedagogisch klimaat op ons Kindcentrum goed te houden, spelen de leerkrachten maar ook de ouders een belangrijke rol. *In het algemeen geldt dat voorbeeldgedrag door volwassenen een zeer grote invloed heeft op de kinderen.*

Plagen	Pesten
Gebeurt af en toe	Structureel
Kortdurend	Voortdurend / aanhoudend / herhaaldelijk
Door en naar verschillende personen	Vaak dezelfde die pest / gepest wordt
Beide partijen hebben plezier	Gaat ten koste van sfeer
Gelijkwaardigheid	Machtsverhouding / ongelijke strijd

Op Het Mozaïek één centrale regel:

***Ik toon respect door: Mijn taalgebruik
Mijn houding
Mijn gedrag***

Bij eventuele conflicten komt deze centrale regel telkens weer in beeld. Ook de preventieve activiteiten in de groepen hebben de centrale regel als thema.

We hopen door een open klimaat te scheppen dat kinderen en/of ouders snel naar ons toekomen indien er sprake is van pesten. Dit is met name belangrijk omdat leerkrachten lang

niet altijd op de hoogte zijn van het pesten. Het gebeurt vaak op de momenten van buiten spelen, pauzes, gym, na schooltijd, enz.

In ons Kindcentrum is duidelijk: STOP is altijd STOP. Ook lossen we onenigheid met onze mond op en nooit met onze handen of voeten.

Verder proberen we ook om ruzies, conflicten, onenigheid op te lossen met de kinderen. Dat neemt soms heel wat tijd in beslag. We streven ernaar dat elk kind met een goed gevoel de school verlaat. Dit betekent ook dat het in ons Kindcentrum opgelost moet worden. Indien kinderen thuiskomen met de mededeling dat zij gepest worden, verwachten wij van ouders dat zij hun kind contact op laten nemen met de groepsleerkracht. Desnoods bent u bij zo'n gesprek aanwezig. Het is echter onwenselijk wanneer ouders de informatie van hun kind direct voor 'waar' aannemen. De praktijk laat namelijk zien dat de waarheid vaak veel in genuanceerder is dan gedacht.

Onenigheid en verschil van mening zijn echter heel 'natuurlijk'. Het is de taak van volwassenen (ouders en leerkrachten) om jonge mensen daarin te begeleiden. Ook hier is respect voor de opvattingen van de ander het uitgangspunt.

3. Preventief beleid

Binnen ons Kindcentrum werken we aan een veilige omgeving voor alle kinderen. Dit proberen wij te bewerkstelligen door preventief maatregelen en activiteiten in te zetten die gericht zijn op alle betrokkenen, niet alleen gericht op leerlingen en leerkrachten maar ook op ouders. Hieronder worden deze maatregelen en activiteiten verder uitgelegd. In het hoofdstuk Tijdspad vindt u terug wanneer welke activiteiten uitgevoerd worden.

3.1 In de klas

Met de start van het schooljaar en na elke vakantie besteden wij veel aandacht aan groepsvormende activiteiten en coöperatieve werkvormen. Daarnaast worden in het begin van het schooljaar positieve groepsregels met elkaar geformuleerd. Wij weten uit ervaring dat een goed begin het halve werk is. Wij maken hierbij gebruik van "**De Gouden Weken**" van Boaz Bijleveld.

Zoals eerder genoemd hanteren wij op Het Mozaïek één centrale schoolregel:

Ik toon respect door: Mijn taalgebruik

Mijn houding

Mijn gedrag

Deze omgangsregel hangt zichtbaar in ieder lokaal en wordt elk jaar opnieuw besproken met alle kinderen.

Deze regel laat aan duidelijkheid niets te wensen over, toch hebben wij behoefte aan een naderende uitwerking per groep van deze centrale schoolregel. Regels en afspraken zijn per groep soms anders en daarom hebben wij ervoor gekozen om geen lange lijst te maken van allerlei zaken die wel of niet mogen op Het Mozaïek.

Wij willen regelmatig actief bezig zijn met deze schoolregel, we hebben afgesproken dat wij elke maand aandacht besteden aan één specifiek deel van de schoolregel. Dit kan inhouden dat we met de kinderen van de groep een actuele gebeurtenis op school of in de samenleving behandelen. Ook kunt u denken aan het naspelen van sociale situaties, of dat we eens met elkaar gaan kijken wat lichaamstaal met een ander doet, etc. Uiteindelijk doel is beginnend probleemgedrag in een vroeg stadium te verminderen en om te buigen in positief gedrag.

Daarnaast maken wij gebruik van projecten op dit gebied:

- De week van respect.
- Mediawijsheid
- Binnen drama
- Binnen godsdienstige vorming/ vanuit onze identiteit

3.2 Team

Tijdens het speekwartier lopen alle collega's van de groepen die buitenspelen. Meer toezicht op het plein vermindert het pesten door:

- Leerkrachten en pedagogisch medewerkers krijgen meer overzicht doordat ze taken kunnen verdelen.
- Leerkrachten en pedagogisch medewerkers kunnen het spelen van kinderen begeleiden. Hiermee kunnen conflicten voorkomen worden of in ieder geval in de kiem worden gesmoord.
- Leerkrachten en pedagogisch medewerkers kunnen kinderen die alleen zijn bij het spel betrekken.
- Leerkrachten en pedagogisch medewerkers kunnen spel initiëren.

Op deze manier is de pleinwacht positief met kinderen bezig in plaats van alleen te surveilleren.

3.3 Commissie Kindcentrum klimaat en veiligheid

Deze commissie bestaat uit: Intern begeleider, Romy Burger, Lydia Tierolf, Deborah van Beveren, Caroline Strijbis. Zij sturen het team aan in de uitvoering van het beleid Sociale Veiligheid. Na elke monitoring komt de commissie ook samen om naar de resultaten te kijken en om vast te stellen of het beleid nog passend is bij de resultaten van de monitoring. Hierover is ook overleg met directie. Halverwege het jaar wordt met het team gesproken over de resultaten van de monitoring, de afspraken die we maken op preventief gebied en waar evt. extra interventies nodig zijn.

3.4 Oudergesprekken

Tijdens oudergesprekken wordt gevraagd of ouders signalen hebben gekregen dat hun kind anderen pest, gepest wordt of aangeeft dat anderen in de klas of school gepest worden.

4. Monitoring

Wij zetten veel preventieve maatregelen en activiteiten in om een sociale veilige omgeving voor de kinderen te bewerkstelligen. Wij hechten er veel waarde aan om dit preventieve beleid ook te toetsen door leerlingen, team en ouders met behulp van een monitor. De resultaten van deze monitor gebruiken wij om te kijken of er:

- aanpassingen in het preventief beleid wenselijk zijn,
- interventies naar individuele leerlingen dan wel groepen, leerkrachten of team wenselijk zijn.

Voor de monitoring maken wij gebruik van de klimaatschaal. Twee keer per jaar vullen de leerkrachten de 'Klimaatschaal' of "Sproetje"(Onderbouw) in. Dit programma levert ons gegevens over het welbevinden van de kinderen, zoals ervaringen delen, samen spelen en werken, een taak uitvoeren, je presenteren, opkomen voor jezelf en omgaan met ruzie. In de groepen 5 t/m 8 vullen de leerlingen zelf ook de Klimaatschaal in. Vanuit deze basis bepalen we per groep of soms per kind de leerdoelen. Dit gebeurt in samenspraak met de kinderen. N.a.v. de klimaatschaal worden er in november 10-minuten gesprekken georganiseerd, waarbij het vooral zal gaan over de sociale emotioneel welbevinden van het kind.

Twee keer per jaar vinden er signaleringsgesprekken plaats met de leerkracht en de intern begeleider waar naast de ontwikkeling van de kinderen ook het sociale welbevinden wordt besproken.

5. Tijdspad

In dit tijdspad ziet u elke activiteit gericht op preventie en monitoring binnen een schooljaar.

Augustus/september	
Gouden weken	Werken aan groepsvorming, omzetten van de schoolafpraak naar groep specifieke afspraken.
Rondje vertrouwenspersoon	Groep 1 t/m 8: bezoek vertrouwenspersonen en daarbij wordt ook het stappenplan ongewenst gedrag uitgelegd.
Oktober	
Klimaatschaal	Afname klimaatschaal/sproetje
Signalering	Met de leerkracht en intern begeleider wordt de uitslag besproken van de klimaatschaal en worden er eventueel interventies ingezet.
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
Commissie schoolklimaat en veiligheid.	Vergadering ter voorbereiding week van respect.
November	
Signalering	Gesprekken met leerkracht en internbegeleider over ontwikkeling en welbevinden van de kinderen.
10-minutengesprekken	Gesprek met ouders en kind over sociaal emotioneel welbevinden.
Week van respect	In de hele school vinden activiteiten plaats over dit thema.
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
Commissie schoolklimaat en veiligheid.	Vergadering over sociaal veiligheidsbeleid. Zijn er aanpassingen nodig, welke interventies zijn er gaande.
December	
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
Januari	
Zilveren weken	Eerste twee weken van januari weer extra aandacht aan groepsvorming en groepsafspraken.
Februari	
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
Signalering	Gesprekken met leerkracht en internbegeleider over ontwikkeling en welbevinden van de kinderen.
Commissie schoolklimaat en veiligheid.	Vergadering over sociaal veiligheidsbeleid. Zijn er aanpassingen nodig, welke interventies zijn er gaande.
Maart	
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
April	
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
Klimaatschaal	Afname klimaatschaal/sproetje
Signalering	Met de leerkracht en intern begeleider wordt de uitslag besproken van de klimaatschaal en worden er eventueel interventies ingezet.
Commissie schoolklimaat en veiligheid.	Vergadering over sociaal veiligheidsbeleid. Zijn er aanpassingen nodig, welke interventies zijn er gaande.
Mei	
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
Zilveren weken	In de eerste week na de meivakantie wordt er weer extra aandacht aan groepsvorming en groepsafspraken.
Juni	
Schoolafpraak	Groepsgesprek in de klas over de gemaakte groepsafspraken.
Commissie schoolklimaat en veiligheid.	Vergadering: o.a. beleid terugblik en vooruitblik

Juli 2018	
Gouden weken	Afronden van het schooljaar, terugblikken en successen vieren.

6. Stappenplan bij ongewenst gedrag

Wij willen kinderen opvoeden tot mondige democratische burgers. Dit houdt ook in dat kinderen moeten leren verantwoordelijkheid te dragen. Het maken van “fouten” hoort daar natuurlijk bij. Het is de taak van volwassenen om kinderen te leren omgaan met die verantwoordelijkheid. Kinderen mogen dus “fouten” maken. Sterker nog, zo verken je de wereld om je heen. Het is echter wel zaak om dit proces zo goed mogelijk te begeleiden. Dat doen wij op binnen ons Kindcentrum, en de ouders in de thuissituatie. Wij zijn dus **partners** van elkaar die vanuit éénzelfde (bovenstaande) gedachte opvoeden. Het voorbeeldgedrag van volwassenen heeft grote invloed op het gedrag van “onze” kinderen. Het is daarom van het grootste belang dat kinderen, ouders en de personeelsleden respectvol met elkaar omgaan. Immers; goed voorbeeld doet goed volgen...

6.1 Wat gebeurt er wanneer een kind ongewenst gedrag vertoont?

Het is belangrijk om het proces van de ontwikkeling tot mondig democratisch burger met de daarbij behorende verantwoordelijkheid zichtbaar te maken voor de kinderen en medewerkers op school en voor de ouders.

In eerste instantie passen de leerkrachten de onderstaande aanpak toe:

1. Het kind wordt aangesproken op het ongewenste gedrag en krijgt een waarschuwing.
2. Er volgt een sanctie. Deze wordt bepaald door de leerkracht. Dit kan bijvoorbeeld zijn: apart zitten, op de nadenk stoel zitten, extra werk maken, gewenst gedrag opschrijven etc.
3. De leerkracht heeft met het kind een gesprek waarin wordt besproken hoe het kind de volgende keer op een positieve manier kan handelen.
4. Wanneer het kind herhaaldelijk ongewenst gedrag vertoont, worden ouders op school gevraagd voor een gesprek. Tijdens dit gesprek worden er gezamenlijk afspraken gemaakt over de aanpak.

De praktijk leert dat deze aanpak vaak al voldoende is.

6.2 Als bovenstaande aanpak onvoldoende uitwerking heeft.

Wanneer blijkt dat bovenstaande aanpak onvoldoende uitwerking heeft, kan de leerkracht in overleg met de directie en/of intern begeleider besluiten om over te gaan tot een strengere aanpak. Hierbij werken wij met een **corrigerend systeem: “Het OEPS-systeem”**. De term “OEPS” zegt eigenlijk: “Ik heb niet zo handig gereageerd of gehandeld en ik krijg de kans om dit te herstellen als ik zelf eerlijk naar mijn gedrag kan kijken.”

We zetten dit pas in als bovenstaande aanpak niet tot de gewenste verandering heeft geleid.

1. Als bovenstaande aanpak niet (meer) werkt en een kind in overtreding is, moet hij/zij een OEPS-formulier (wit papier) invullen met o.a. wat er gebeurd is, waar, met wie en hoe het is begonnen. Dit formulier wordt ingeleverd bij de groepsleerkracht. Er volgt altijd een gesprek met het kind en er worden toekomstgerichte afspraken gemaakt, bijvoorbeeld Hoe maak je het goed? Of Hoe voorkom je dat het nog eens fout gaat? Het formulier wordt gescand en opgeslagen in Esis.(digitaal dossier van het kind)
2. Als een kind zich een *tweede keer binnen een maand* niet aan de schoolregels houdt, moet hij/zij op een geel formulier invullen wat er gebeurd is. Dit formulier wordt ingeleverd bij de groepsleerkracht. Er volgt altijd een gesprek met de groepsleerkracht (en eventueel met de directeur of intern begeleider). Er worden toekomstgerichte afspraken gemaakt. (Dit is te vergelijken met het OEPS-formulier.) Dit formulier noemen wij de GELE KAART (Deze wordt afgedrukt op geel papier.) De ouders worden geïnformeerd door de groepsleerkracht. Wij vinden dat belangrijk

zodat ouders en school elkaar goed op de hoogte houden. De gele kaart gaat mee naar de ouders, die het voorzien van een handtekening. Zij geven het formulier weer mee terug naar school. Het formulier wordt gescand en opgeslagen in Esis (digitaal dossier van het kind)

3. Als een kind zich een *derde keer binnen een maand* niet aan de schoolregels houdt, moet hij/zij op een rood formulier invullen wat er gebeurd is. Dit formulier wordt ingeleverd bij de groepsleerkracht. Er volgt altijd een gesprek met de groepsleerkracht (en eventueel de directie of intern begeleider) en er worden toekomstgericht afspraken gemaakt. Dit formulier noemen we de RODE KAART (en wordt afgedrukt op rood papier). De rode kaart gaat mee naar de ouders(zij zijn al op de hoogte gebracht), die het voorzien van een handtekening en zij geven het rode formulier weer mee terug naar school. Het formulier wordt gescand en opgeslagen in Esis(digitaal dossier van het kind). De ouder(s) worden uitgenodigd voor een gesprek op school met de leerkracht. Dit gesprek vindt na schooltijd plaats zodat eventueel ook het kind erbij kan zijn. De directie of de intern begeleider zijn bij dit gesprek aanwezig. De ouder(s) worden tijdens dit gesprek geïnformeerd over het gedrag van hun kind en over de volgende stappen die school onderneemt bij herhaling. Van dit gesprek wordt een verslag gemaakt, dat door ouders ondertekend wordt voor akkoord. Het verslag wordt opgeslagen in Esis (digitaal dossier van het kind)

In principe heeft de leerkracht de regie in handen. Het is van groot belang dat de ouders zien dat de leerkrachten op Het Mozaïek soms kinderen moeten corrigeren. De directie steunt dit, zit desnoods bij gesprekken e.d., maar de leerkracht is leidend en voert zoveel als mogelijk het woord.

6.3 Schorsen en/of verwijderen

We gaan ervan uit dat bovenstaand stappenplan ervoor zorgt dat het gewenste gedrag wordt bereikt. Maar wat als dat niet het geval blijkt te zijn? Er kan worden besloten om de maatregel schorsen of verwijderen in te zetten. Deze maatregelen vallen onder de bevoegdheid van het Bestuur Tabijn. De inspectie en de leerplichtambtenaar zullen hierover worden geïnformeerd.

Schorsen is een maatregel die wordt toegepast bij ernstig wangedrag, waarbij onmiddellijk opgetreden moet worden en er tijd nodig is voor het zoeken naar een oplossing.

Verwijderen is een maatregel die wordt toegepast bij zodanig ernstig wangedrag dat de relatie tussen school en leerling (ouders) onherstelbaar is verstoord.

Redenen om een leerling te schorsen en/of te verwijderen zijn:

- Het gedrag van het kind is dusdanig dat het zijn eigen ontwikkeling en veiligheid in de weg staat.
- Het gedrag van het kind is dusdanig dat dit het gevoel van veiligheid en het welzijn van andere kinderen of de leerkrachten in gevaar brengt.

Wat gebeurt er wanneer het gewenste gedrag niet wordt bereikt?

1. De ouders krijgen schriftelijk de eerste officiële waarschuwing van de directie. Hierin wordt nauwkeurig omschreven waarom de officiële waarschuwing gegeven is. Dit wordt afgestemd met het College van Bestuur van Tabijn. Het bestuur ontvangt een afschrift van deze brief en deze wordt opgeslagen in Esis (digitaal dossier van het kind).
2. De ouders krijgen schriftelijk de tweede officiële waarschuwing van de directie. Hierin wordt nauwkeurig omschreven waarom de officiële waarschuwing gegeven is. Dit wordt afgestemd met het College van Bestuur van Tabijn. Hierin wordt ook uitgelegd dat de volgende stap schorsing is. Het bestuur ontvangt een afschrift van deze brief en deze wordt opgeslagen in Esis (digitaal dossier van het kind).

Voor verdere informatie over dit beleid:

https://tabijn.sharepoint.com/sites/management_informatie/arbodocumenten/Beleid%20gericht%20op%20kinderen/Protocol%20voor%20schorsen%20en%20verwijderen%20van%20leerlingen.pdf